

**EUROPEISKA
UNIONENS RÅD**

**Bryssel den 14 februari 2001 (16.2)
(OR. en)**

5980/01

LIMITE

EDUC 23

LÄGESRAPPORT

från: Rådet

Föreg. dok. nr: 5680/01 EDUC 18

Ärende: Rapport från rådet (utbildning) till Europeiska rådet
 "Konkreta framtidsmål för utbildningssystemen"

Till följd av det mandatet från Europeiska rådet i Lissabon i mars 2000 antog rådet (utbildning) vid mötet den 12 februari 2001 ovan nämnda rapport enligt bilagan, för att läggas fram för Europeiska rådet i Stockholm (23–24 mars).

RAPPORT FRÅN RÅDET (UTBILDNING)

TILL EUROPEISKA RÅDET

OM DE KONKRETA FRAMTIDSMÅLEN FÖR

UTBILDNINGSSYSTEMEN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
I. Utmaningarna.....	5
II. Målen	7
– Att höja kvaliteten och effektiviteten i Europeiska unionens utbildningssystem.....	7
– Att underlätta tillträdet till samtliga utbildningssystem	11
– Att öppna utbildningssystemen för omvärlden.....	13
III. Utbildningens framtida roll i uppföljningen av Lissabon	16

RAPPORT FRÅN RÅDET (UTBILDNING) TILL EUROPEISKA RÅDET

OM DE KONKRETA FRAMTIDSMÅLEN FÖR UTBILDNINGSSYSTEMEN

INLEDNING

Europeiska rådet i Lissabon i mars 2000 uppmanade rådet (utbildning) "att allmänt dryfta konkreta framtida mål för utbildningssystemen med fokusering på gemensamma intressen och prioriteringar och respekt för den nationella mångfalden i syfte att bidra till Luxemburgprocessen och Cardiffprocessen och för att lägga fram en mer omfattande rapport inför Europeiska rådet under våren 2001"¹. Rådet (utbildning) uppmanade vid sina möten i juni och november 2000 kommissionen att formulera ett utkast till rapport² om denna fråga, vilket gav ett bidrag till rådets egen rapport. Rådet (utbildning) antog rapporten den 12 februari och den läggs härmed fram för Europeiska rådet i Stockholm i enlighet med vad som godkändes av Europeiska rådet i Santa Maria da Feira den 19–20 juni 2000³ och bekräftades av Europeiska rådet i Nice den 7–9 december 2000⁴.

Rapporten omfattar såväl allmänna utbildningssystem som system för yrkesutbildning, eftersom rådet anser att mandatet från Europeiska rådet i Lissabon inte är begränsat till utbildning i traditionell mening.

På grundval av bidrag från medlemsstaterna har rådet identifierat ett antal gemensamma prioriteringar för framtiden och den insats som utbildningssystemen måste bidra med om Lissabonmålsättningen för Europa "*att bli världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi, med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetsstillfällen och en högre grad av social sammanhållning*" skall kunna uppnås. Samtidigt noterar rådet principen att en viktig roll för utbildningen är att främja de humanistiska värden som delas av våra samhällen. Rådet har även diskuterat samhällets allmänna mål för utbildningen, nämligen

- den enskilda individens utveckling, som gör det möjligt för denne att förverkliga sina möjligheter och leva ett gott liv,
- samhällets utveckling, särskilt genom att man främjar demokratin, minskar klyftor och ojämlikheter mellan enskilda eller grupper och gynnar den kulturella mångfalden,
- näringslivets utveckling, genom att man ser till att arbetskraftens färdigheter motsvarar den ekonomiska och tekniska utvecklingen.

Rådet har i sitt arbete noterat de åtgärder som kommissionen vidtagit efter Europeiska rådet i Lissabon – främst offentliggörandet av meddelandet om "eLearning" och det memorandum om livslångt lärande som lades fram för rådet (utbildning) den 9 november 2000 – och kommer att diskutera utvecklingen på detta område.⁵

¹ Ordförandeskapets slutsatser punkt 27.

² Rapport från kommissionen om de konkreta framtidsmålen för utbildningssystemen (KOM(2001) 59 slutlig), vilken snart kommer att finnas tillgänglig som dok. 5688/01 EDUC 20.

³ Ordförandeskapets slutsatser punkt 32.

⁴ Ordförandeskapets slutsatser punkt 34.

⁵ En sammanfattning av dessa EU-initiativ kommer att ges i bilaga II till kommissionens rapport.

I. UTMANINGARNA

Världen utmärks av snabba förändringar, ökande globalisering och tilltagande komplexitet i de ekonomiska och socio-kulturella förbindelserna. Takten i dessa förändringar märks även i det sammanhang där alla diskussioner om framtidsmålen för utbildningssystemen måste placeras. Nya ekonomiska strukturer och samhällsområden drivs i allt högre grad av information och kunskap. I synnerhet blir datorer alltmer tillgängliga både på arbetsplatser och i hemmen, och denna relativt goda förtrogenhet med informations- och kommunikationsteknik (IKT) utgör den grund som den framtida utbildningen måste bygga på.

Medborgarna i Europa är redan bland de bäst utbildade i världen och de europeiska utbildningssystemen rankas bland de bästa i världen. Europa bör emellertid planera för framtiden för att behålla sin konkurrenskraft på global nivå, även i användningen av ny IKT.

1.1 Förändringarna i arbetslivet

Arbetslivet håller på att förändras till sin karaktär och även de färdigheter som krävs av arbetstagare och arbetsledare håller på att förändras. Exempel på detta är att produkternas kunskapsintensitet ökar, att andelen sysselsatta inom tjänstesektorn ökar, att den förändrade arbetsorganisationen kräver nya färdigheter samt att företagen får en roll som tillhandahållare av utbildning. Kunskaper kan inte förväntas förbli statiska livet igenom på samma sätt som tidigare. På många områden kommer livslångt lärande att, med tanke på anställbarhet, utgöra ett krav för bibehållen attraktivitet på arbetsmarknaden. Denna utveckling av kunskapssamhället får inte medföra att sociala barriärer uppstår utan bör i stället överbrygga dem. Dessa utmaningar är gemensamma för alla utbildningssystem och de kommer att tvingas förebygga de snabba förändringarna och anpassa sig till dem. De viktiga instrumenten för att möta dessa utmaningar tillsammans kommer att utgöras av gemensamma mål, diskussioner om tänkbara lösningar och utbyte av goda rutiner.

1.2 Samhälle, befolkningsutveckling och migration

För det första befinner sig befolkningsstrukturen i förändring. Andelen äldre har aldrig varit högre. Vi lever längre och är mer aktiva än tidigare. Tillgången på yngre personer med yrkesskicklighet håller på att bli knapp, särskilt i länder med en ansträngd arbetsmarknad. Skall vi kunna få en hållbar samhällsutveckling måste dessa tendenser övervägas noggrant.

Den utmaning som dessa tendenser i befolkningsutvecklingen ställer utbildningssystemen inför medför bland annat

- att människor behöver uppmuntras till fortsatt lärande, vare sig detta sker på traditionella utbildningsvägar eller genom arbetsbaserat lärande, och på detta sätt bli mer anställbara och företagarinriktade, och
- att information och vägledning samt fortsatt utbildning för människor under ett längre och mer aktivt liv måste tillhandahållas.

Lärarkåren måste även den klara av de befolkningsmässiga förändringarna. Inom unionen är hälften av lärarna 40 år eller äldre, och inom de närmaste tio åren kommer 20 % av dem att ha gått i pension. Det finns emellertid avsevärda skillnader; andelen lärare som kommer att gå i pension är i vissa länder mycket högre, uppemot 75 eller 80 %. Följderna av detta för utbildningen och rekryteringen av lärare är mycket allvarliga, i synnerhet om det kombineras med de svårigheter att dra till sig goda kandidater som vissa länder har.

Dessutom är migrationsflödena nu mer varierade. Detta betyder att utbildningssystemen måste betjäna en varierad och flerspråkig allmänhet. Migrationsströmmarna till EU bör också ses mot bakgrund av en hållbar utveckling.

1.3 Lika möjligheter och social utslagning

Utbildning är en strukturåtgärd som samhället kan använda för att hjälpa medborgarna att få rättmätig tillgång till välbefinnande, demokratiskt beslutsfattande och individuell socio-kulturell utveckling. Tillgång till livslång uppdatering av färdigheter blir därför en avgörande faktor i kampen mot social utslagning och främjandet av lika möjligheter i vidaste bemärkelse. Utbildningssystemens mål bör vara att bidra till att skapa ett samhälle med social integrering genom att se till att det finns strukturer och mekanismer för att undanröja diskriminering på alla nivåer. I detta sammanhang måste särskild uppmärksamhet ägnas utsatta grupper, som till exempel personer med särskilda behov på utbildningsområdet.

1.4 Den förestående utvidgningen

Efter Europeiska rådets överenskommelser i Nice är unionens utvidgning relativt nära förestående. Detta kommer att påverka målen för utbildningssystemen i unionen själv – men kanske ännu mer i ansökarländerna. Målen i denna rapport är även tillämpliga på ansökarländerna med i vissa fall oundvikliga skillnader i prioriteringar eller tonvikt.¹

¹ Utbildningsministrarna kommer att diskutera frågorna vid en gemensam ministerkonferens med ansökarländerna i Riga den 29–30 juni 2001.

II. MÅLEN

Mot bakgrund av dessa utmaningar och denna utveckling har utbildningsministrarna, i syfte att lämna ett bidrag till Europas "Nya strategiska mål", antagit följande konkreta strategiska mål för den kommande tioårsperioden:

- Att förbättra kvaliteten och effektiviteten i utbildningssystemen inom Europeiska unionen.
- Att underlätta tillträdet för alla till utbildningssystemen.
- Att öppna utbildningssystemen för omvärlden.

Dessa gemensamma mål ger medlemsstaterna en grund för att under de kommande tio åren gemensamt arbeta på europeisk nivå för att bidra till att nå de mål som sattes upp i Lissabon, särskilt inom ramen för Luxemburg- och Cardiffprocesserna.

Att förverkliga dessa mål är en viktig utmaning för utbildningssystemen. I synnerhet den höga prioritering som givits lärandet i alla livets skeden kommer att innebära ett krav på adekvata resurser.

2.1 MÅL 1

ATT FÖRBÄTTRA KVALITET OCH EFFEKTIVITET I UTBILDNINGSSYSTEMEN INOM EUROPEISKA UNIONEN

Att höja kvaliteten och standarden på utbildningen är avgörande om Europa skall bli ett mer konkurrenskraftigt och dynamiskt område och dess medborgare bättre på att utveckla sina egna färdigheter och sin kompetens och förverkliga sina möjligheter som medborgare, som samhällsmedlemmar och som ekonomiska aktörer. Människor som inte är förberedda inför dessa förändringar löper särskild risk att slås ut i framtiden. Det finns belägg för att personer utan lämpliga kvalifikationer löper fyra gånger högre risk att bli arbetslösa. Att förebygga och bekämpa arbetslöshet och social utslagning börjar därför med att höja kvaliteten i den utbildning som tillhandahålls, däribland även arbetsbaserat lärande.

2.1.1 Att förbättra utbildningen för lärare och utbildare

En viktig utmaning för utbildningssystemen under den kommande tioårsperioden är att höja nivån på grundutbildning och fortbildning för lärare och utbildare, så att deras kunskaper och färdigheter motsvarar såväl förändringar och förväntningar i samhället som de skiftande målgrupperna.

Lärare och utbildare spelar en viktig roll för elevernas motivation och framgång. Det är nu mycket viktigt med framtidsinriktad fortbildning, eftersom de flesta lärare tog sin examen för 25 år sedan eller mer, och uppdateringen av deras färdigheter har i många fall inte hållit jämna steg med förändringarna. Lärares och utbildares roll har även den förändrats – de förmedlar visserligen fortfarande kunskaper, men i dag är de också handledare för eleverna på deras individuella väg mot kunskap. Fortbildning bör göra det möjligt för lärare och utbildare att motivera eleverna att inte bara skaffa sig de teoretiska kunskaper och de yrkesfärdigheter de behöver, men även att ta på sig ansvaret för sitt eget lärande, så att de får de kunskaper som i dag krävs både i samhället och i arbetslivet. Slutligen måste frågan om rekryteringen av lärare och deras status ses över.

2.1.2 Att utveckla färdigheter för kunskapssamhället

Att öka förmågan att skriva, läsa och räkna

En förutsättning för en högkvalitativ utbildning är att se till att alla medborgare uppnår fungerande kunskaper i läsning, skrivning och räkning. Detta är nyckeln till alla ytterligare inlärningsmöjligheter och även till anställbarhet. Vissa grupper (t.ex. de som har ett annat modersmål än utbildningsspråket) kan vara särskilt utsatta.

Det är fel att se förmågan att läsa, skriva och räkna som färdigheter som förvärvats i skolan och som sedan finns kvar resten av livet. Även om problemet huvudsakligen uppfattas som sammanhängande med grundutbildningen, tyder forskningen i allt högre grad på att dessa färdigheter försämras om de inte används, och att människor till slut kan förlora dem helt och hållet. I ett samhälle där människor kan ta till sig allt mer utan att läsa, måste man finna andra sätt för att övertyga dem om att det är väsentligt att bibehålla och utveckla förmågan att läsa, skriva och räkna såväl av personliga som av yrkesrelaterade skäl.

Att uppdatera definitionen av grundläggande färdigheter för kunskapssamhället

De grundläggande färdigheter som samhället förväntar sig att utbildningen skall ge är de som ger individen en solid bas för livet och arbetet. De omfattar såväl yrkesrelaterade och tekniska färdigheter som social och personlig kompetens, inbegripet medvetenhet om konst och kultur, vilket gör att människor kan arbeta tillsammans och vara aktiva medborgare. De allt snabbare förändringarna i samhället och i näringslivet, särskilt införandet av informations- och kommunikationstekniken, kräver av oss att vi ständigt ser över definitionen av relevanta färdigheter, regelbundet anpassar den till dessa förändringar och ser till att de som lämnade den formella utbildningen innan undervisningen i de nya färdigheterna blev allmänt tillgänglig, får möjlighet att lära sig dessa färdigheter senare.

Att bibehålla inlärningsförmågan

Förändringarna i samhället och i arbetet innebär att yrkesrelaterade eller yrkesinriktade färdigheter inte längre räcker till. I arbetet medför komplexiteten i arbetsorganisationen, den ökande mångfalden i de anställdas arbetsuppgifter och införandet av flexibla arbetsmönster och lagarbete att skalan av de färdigheter som kommer till användning på arbetsplatsen blir allt mer omfattande. Samhället som helhet är även mindre enhetligt än tidigare, så att det ställs alltmer krav på personlig kompetens (anpassbarhet, tolerans mot andra och mot auktoritet, lagarbete, problemlösning och risktagande, självständighet osv.) för att människor skall kunna leva tillsammans i tolerans och respekt för varandra. Det som är viktigast är inlärningsförmågan, att bibehålla nyfikenhet och intresse för ny utveckling och färdigheter, utan vilket livslångt lärande blir omöjligt. För många lärare är det emellertid svårt att stimulera en sådan färdighet och utvecklingen av den bör ligga i centrum för såväl lärarutbildningen som den pedagogiska forskningen under de kommande åren.

2.1.3 Att säkerställa tillgången till informations- och kommunikationsteknik för alla

Den ökande användningen av informations- och kommunikationsteknik i samhället har inneburit stora förändringar av arbetssättet i skolor, yrkesutbildningsinstitut och andra utbildningscentrum, på samma sätt som den har förändrat det sätt på vilket många av Europas invånare arbetar. Informations- och kommunikationstekniken blir också allt viktigare inom öppen inläring och virtuell undervisning. När det gäller utbildningssystemen, kommer förmågan att anpassa sig till den snabba utvecklingen och behovet av fortsatt konkurrensförmåga att fortsätta att spela en viktig roll. Det kommer dessutom att behövas flexibilitet för de enskilda individerna, om de skall förvärva IKT-kunskaper livet igenom. Resultatet kommer att bero på sådant som flexibla organisationer, tillräckliga resurser och i synnerhet fortsatt inriktning på följande frågor:

Att utrusta skolor och utbildningscentrum

I Lissabon fastställdes målet att medlemsstaterna skulle garantera alla skolor tillgång till Internet och multimedieresurser före utgången av 2001. Med stora nationella insatser, i somliga fall med stöd ur EU:s strukturfonder, kommer detta mål att uppnås. Utmaningen för framtiden är att garantera att både skolor och utbildningscentrum i tillräckligt hög grad har utrustning, multimedieresurser och utbildningsprogramvara av hög kvalitet samt möjlighet till snabb uppkoppling, så att de som studerar kan dra verklig nytta av de resurser som finns tillgängliga och de interaktiva möjligheter som Internet erbjuder.

Att engagera lärare och utbildare

Även på denna punkt fastställdes ett mål i Lissabon, nämligen att alla lärare som behöver detta skall kunna använda Internet och multimedieresurser före utgången av 2002. Alla medlemsstater erkänner att det är viktigt att lärare får fortbildning av god kvalitet. Detta har nu blivit ännu viktigare, då nya pedagogiska frågor uppstår kring hur man kan uppmuntra folk att utveckla de särskilda färdigheterna att använda IKT i inlärningsprocessen, som till exempel att välja relevant information, analysera den och sedan omvandla den till kunskap och färdigheter. För lärare gäller frågan inte bara uppkoppling och utbildning utan även att de får ständig tillgång till färdigheter och ett urval programvara av god kvalitet, så att IKT införlivas i deras dagliga rutiner.

Att använda nätverk och resurser

Användningen av nätverk med skolor utvecklas snabbt. I många medlemsstater finns det särskilda nätverk för allmän och yrkesinriktad utbildning, genom vilka lärare får fortbildning och material, klasser får möjligheter till samarbete både inom och mellan skolorna och enskilda elever får tillgång till läromedel för kurser eller interaktiv utbildning. Samtidigt ökar både tillgången till multimedieresurser och deras språkliga mångfald, och skolor och lärare blir alltmer vana att använda dem. Hjälps och rådgivning vid urvalet av multimedieresurser kommer att bli ett prioriterat område för lärarna, och härigenom kommer utvärderingssystem och möjligheter att utbyta goda rutiner att tillhandahållas.

2.1.4 Att öka rekryteringen till vetenskapliga och tekniska studier

Europa behöver ett lämpligt antal specialister inom matematik och vetenskap för att bibehålla konkurrenskraften.

Intresset för studier i matematik och vetenskap minskar eller utvecklas inte i önskvärd takt i många länder. Detta märks i skolan, där elevernas kunskapsinhämtning i dessa ämnen är sämre än vad som kunde förväntas, i unga människors och deras föräldrars syn på dessa ämnen och senare i nivån på nyrekryteringen till forskning och därmed sammanhängande yrken. Det finns också problem med att rekrytera kvinnor till dessa områden och ett allvarligt problem med att behålla högt utbildade forskare innanför EU:s gränser.

Den nuvarande situationen är redan en källa till oro för arbetsgivare; det skulle dock behövas ytterligare arbete för att till fullo analysera anledningarna till att många av dem som är kvalificerade att forska på dessa områden inte finner det tillräckligt attraktivt och i stället väljer att ägna sig åt helt andra yrken.

Eftersom vi är på väg in i ett kunskapssamhälle, kommer vi att behöva höja den allmänna nivån på den vetenskapliga kulturen i samhället. Det finns en ökande efterfrågan på vetenskaplig och teknisk expertis för bidrag till den offentliga debatten, beslutsfattandet och lagstiftningen. Medborgarna behöver grundläggande insikter i matematik och vetenskap, om de skall förstå frågorna och fatta väl underbyggda – om än inte tekniska – beslut.

2.1.5 Att använda resurserna på bästa sätt

Trycket på att använda tillgängliga resurser – mänskliga eller ekonomiska – på bästa sätt är en del av det dagliga livet i skolor och utbildningsinstitut över hela EU. Mekanismer som kan bidra till detta är till exempel följande:

Att förbättra kvalitetssäkringen

System för kvalitetssäkring utgör en väsentlig del av ett effektivt system för allmän och yrkesinriktad utbildning.¹ Metoderna för mätning av kvalitet finns tillgängliga, även om inte alla länder har samma erfarenhet av att använda dem i utbildningen. Att införa dem kräver en utbildningsinsats för de berörda. Tillämpning av dem leder till kvalitetshöjningar inte bara inom administrationen av utbildning, utan även i den tillhandahållna utbildningen.

Att utnyttja resurser på ett effektivt sätt

Ökande investeringar i mänskliga resurser tillsammans med ett större tryck att prestera resultat innebär att behoven måste ringas in noggrant. Detta i sin tur innebär att de ansvariga myndigheterna skulle kunna ta hänsyn till kunskaperna i de medlemsstater som har utarbetat system för mätning av institutionernas prestationer och till hur framgångsrik den nationella politiken har varit.

2.2 MÅL 2

ATT UNDERLÄTTA TILLTRÄDET FÖR ALLA TILL UTBILDNINGSSYSTEMEN

Alla är överens om att utbildningssystemen måste anpassas till en värld med livslångt lärande. Detta kräver att utbildningssystemen omfattar alla, är enhetliga och attraktiva för såväl de yngre som vuxna, men det behövs även strategier för att överbrygga de traditionella barriärerna mellan de olika delarna av formellt, icke-formellt och informellt lärande. Den viktiga grunden utgörs av en grundläggande utbildning av hög kvalitet för alla, från tidig barndom och vidare i livet.

Förändringarna i befolkningsstrukturen – andelen unga människor i samhället är lägre än någonsin – gör det ännu viktigare att uppmuntra till fortsatt lärande även högre upp i åldrarna.

2.2.1 En öppen inlärningsmiljö

Att underlätta möjligheterna till livslångt lärande ses med rätta som den viktigaste utmaningen av alla medlemsstater. Alla medlemsstater erkänner att förändringarna i arbetets natur och i tillgången till information innebär att en kontinuerlig lust att lära och att skaffa information är avgörande för individen, för samhället och för näringslivet.

¹ En rekommendation från Europaparlamentet och rådet om kvalitetsbedömning i skolor håller på att antas och en rådets rekommendation om kvalitetssäkring i högre utbildning har antagits.

För att kunna möta denna utmaning måste man först och främst erkänna att det behövs förändringar av de sätt på vilka utbildning tillhandahålls. Detta innebär att alla delar av dessa system måste bli mer demokratiska och öppna i sin attityd gentemot de studerande, särskilt inom högre utbildning. Yrkes- och studievägledning måste göras mer lättillgänglig, och olika slag av individualiserad studiegång måste få större användning. Flexibla väglednings- och informationssystem behöver utformas och anpassas till lokala förhållanden med tanke på ett livslångt lärande. Att utvidga utbildningen på detta sätt kommer att leda till frågor som till exempel anpassning till familjevänliga arbetstider, tillgång till barnomsorg under kurser, utbildningens lokalisering och de ekonomiska villkoren för den samt erkännande av tidigare icke-formella eller informella erfarenheter som förvärvats utanför de formella utbildningssystemen. IKT och utvecklingen av en öppen inlärningsmiljö kan också bidra till att underlätta tillträdet till utbildning.

Det krävs också att utbildningen ytterligare utvidgas till att inbegripa mycket små barn genom att lek och inlärningsmöjligheter förenas, vilket ger barnen en bättre social grund, så att de sedan effektivt kan gå vidare till den mer formella inlärningsprocessen i skolan.

Även det sätt på vilket utbildningssystemen är organiserade kan försvåra tillträdet. Är systemen tillräckligt flexibla, finns det ingångar på alla nivåer från tidig barndom och sedan under hela livet, hur lätt är det att gå från utbildning på ett område till utbildning på ett annat, leder alla utbildningsvägar vidare till högre utbildning? Sådana frågor kan påverka människor att, var och en utifrån egna omständigheter och ambitioner, fortsätta att utbilda sig, avbryta utbildningen eller inte återuppta den.

Vilka särskilda åtgärder för livslångt lärande som än planeras i enskilda medlemsstater, inom industrin, på arbetsmarknaden eller enskilda företag, är det viktigt att öka investeringarna i mänskliga resurser och anslå de medel som behövs. För detta krävs det att man går mot en kultur med delat ansvar, deltagande av arbetsmarknadens parter, samarbete mellan offentlig och privat sektor samt samfinansieringsarrangemang för deltagande i livslångt lärande.

2.2.2 Att göra lärandet mer attraktivt

Den enskilda individens motivation att lära och ett stort antal inlärningsmöjligheter är nyckelfaktorerna när det gäller att framgångsrikt genomföra ett livslångt lärande. Detta betyder att man måste stödja människors lärande genom stimulansåtgärder både i en formell utbildningsmiljö och i arbetsmiljön. Vi måste emellertid också se till att unga människor stimuleras att överväga om vidareutbildning är ett tänkbart alternativ till arbete. System för att bedöma yrkeserfarenhet bör också utvecklas för att stödja dem som går över från arbetsmarknaden till utbildning.

2.2.3 Att stödja ett aktivt medborgarskap, lika möjligheter och social integration

En del i inlärningsprocessen är främjandet av ett aktivt medborgarskap. Fokus för ett aktivt medborgarskap är om och på vilket sätt människor deltar i alla aspekter av det sociala och ekonomiska livet, vilka möjligheter och vilka risker de stöter på när de försöker göra detta och i vilken utsträckning de därför känner att de hör hemma i och har något att säga till om i det samhälle de lever i. Främjandet av aktivt medborgarskap och anställbarhet skall ses som faktorer som kompletterar varandra. Bägge är beroende av att människor har adekvata och aktuella kunskaper och färdigheter för att livet igenom delta i och bidra till det ekonomiska och sociala livet. I detta sammanhang är det viktigt att minska misslyckandena i skolan. Samtidigt måste det noteras att icke-formellt lärande också främjar unga människors anställbarhet och utvecklar deras kompetens och färdigheter.

Eftersom samhället styr över utbildningen, bör den användas för att utveckla det slag av samhälle vi vill ha. Detta innebär att utbildningssystemen måste få människor att godta att det inte finns någon plats för rasism och intolerans i vårt samhälle och att all diskriminering – på grund av till exempel kön, religion, färg eller etniskt ursprung – är oacceptabel. Allt eftersom lärande blir allt viktigare i kunskapssamhället och människor förmås att delta alltmer aktivt i det, måste möjligheterna till tillträde till utbildning stå öppna för dem. För att utveckla medborgarskap genom utbildningssystemen är det nödvändigt att de olika intressenterna uppmuntras att delta.

2.3 MÅL 3

ATT ÖPPNA UTBILDNINGSSYSTEMEN FÖR OMVÄRLDEN

Det råder enighet om att utbildningssystemen behöver öppnas för inflytande från andra delar av samhället, såväl lokalt och nationellt som internationellt.

Detta är för det första nödvändigt på grund av människors ökade rörlighet, både yrkesmässigt och geografiskt. För det andra behöver vi också medborgare som, förutom sitt särskilda yrkeskunnande, även har förmåga att arbeta och kommunicera med andra över nationsgränserna; detta är en väg för Europa att bereda sig för att möta utmaningarna från den globala ekonomin. Slutligen bör alla medborgare skaffa sig de färdigheter som behövs i ett alltmer internationellt och mångkulturellt samhälle.

Samtidigt står Europa inför utmaningen att se till att dess utbildningssystem blir konkurrenskraftiga. Människor vill själva välja var de skall avsluta sin utbildning. Tydliga strategier behövs därför för att öka de europeiska utbildningssystemens attraktionskraft såväl för européer som icke-européer.

De enskilda europeiska länderna står inför utmaningar i fråga om anpassning av utbildningssystemen som det vore enklare att möta gemensamt. Samarbetet på utbildningsområdet med icke-medlemsländer bör dessutom förstärkas, mot bakgrund av Europeiska unionens utvidgning. Här avtecknar sig fem särskilda mål på medellång sikt.

2.3.1 Att stärka kopplingen till arbetsliv och forskning samt samhället i stort

Behovet för skolor och yrkesutbildningsinstitut att ha en koppling till arbetslivet är allmänt erkänt. På yrkesutbildningsområdet är yrkespraktik värdefull genom att den förbättrar anställbarheten och erbjuder insyn i arbetslivet. Förbindelser med arbetsgivarna är också värdefulla, genom att de till exempel ger lärlingarna en uppfattning om de färdigheter som behövs i framtiden.

Inom utbildningssystemen har attityderna ibland varit avvisande mot inflytande utifrån, inte minst på grund av utbildningssystemens storlek och förgreningar, antalet personer som arbetar inom dem och omfattas av dem och den politiska vikt som fästs vid dem. Det kan emellertid gagna samhället att uppmuntra ett större intresse för utbildningssystemen från omvärlden. Utbildningssystemen bör se över vad ett sådant engagemang kan betyda för elevernas motivation och för införandet av ett nytt synsätt i skolorna eller yrkesutbildningscentrumen.

Det är också viktigt för den europeiska konkurrenskraften att se utbildningssystemen som en del av de nationella och europeiska systemen för innovation och framsteg. Samarbetet mellan utbildningsinstitut, affärsföretag, forskningsinstitutioner och viktiga partner inom den offentliga sektorn bör främjas.

2.3.2 Att utveckla företagandena

I slutsatserna från Lissabon betonas att de europeiska samhällena måste bli mer företagarinriktade. Man pekar på behovet av att skapa *"en gynnsam miljö för att starta och utveckla innovativa företag"* och på att Europa allmänt måste göra framsteg på detta område. Utbildning bör ge möjlighet att förvärva de färdigheter som behövs för att starta och driva ett företag.

Företaganda är mer än affärsverksamhet – det är en aktiv och reaktiv inställning, som samhället som helhet bör värdesätta och investera i. Utbildningsinstituten bör därför stimulera elevernas färdigheter och företaganda under hela utbildningstiden.

2.3.3 Att förbättra undervisningen i främmande språk

Det är väsentligt att språkundervisningen förbättras om Europa skall kunna förverkliga sina möjligheter såväl ekonomiskt som kulturellt och socialt. Europa är flerspråkigt och språkundervisningen bör återspegla detta – vilket den också gör i allt större utsträckning. Att lära sig främmande språk som en del av utbildningen är viktigt inte bara för individens kulturella berikande utan bidrar också till rörlighet och europeisk konkurrenskraft.

Tidig inlärning av främmande språk kan vara nyckeln till större framgångar vad gäller språk längre fram i livet. Den bidrar till att förankra begreppet främmande språk i barnets sinne vid en tidpunkt då barnet är som mest mottagligt, och gör det dessutom möjligt att utveckla nya vägar för intresset för grannar och partner. Ytterligare initiativ på detta område bör uppmuntras.

Det är emellertid lättare att uppnå färdigheter i främmande språk om de bygger på solida kunskaper i modersmålet. Både inläring av främmande språk och tillägnande av modersmålet i muntlig och skriftlig form bör stimuleras som kompletterande verktyg för att bättre förbereda medborgarna för utmaningarna i dagens samhälle.

2.3.4 Utökad rörlighet och fler utbyten

Under de senaste tio åren har många skolor och yrkesutbildningsinstitut, inte minst på grund av det intresse som väckts genom gemenskapens utbytesprogram Sokrates, Leonardo och Ungdom, öppnat sig för rörlighet och utbyten.

Utbytena ger deltagarna en ny världsbild, praktisk användning för färdigheter i främmande språk, motivation för elever, lärare och utbildare och en möjlighet att samspela med världen. Internationella utbyten ger också ett annat perspektiv på inlärningsprocessen och tillhandahåller möjligheter för lärare och utbildare att dela med sig av goda metoder till utländska kolleger samt att lära av varandra.

Enligt vad som beslutades vid Europeiska rådet i Nice, där resolutionen om en handlingsplan för rörlighet godkändes, måste man nu öka och demokratisera rörlighet och utbyten och bredda skolors och yrkesutbildningsinstituts deltagande i sådan verksamhet. Detta innebär att man måste rikta in resurserna på de utbildningsinstitut som ännu inte haft någon verksamhet av detta slag.

2.3.5 Att förstärka det europeiska samarbetet

Det går inte längre att forma framtidsorienterad utbildningspolitik utan hänvisningar till utvecklingen i Europa och världen som helhet. Vi måste skapa ett verkligt samarbetsområde för våra medborgare och utbildningsinrättningar, en grund för ett Europa utan gränser för utbildning. Detta förutsätter ett förstärkt gränsöverskridande samarbete, att nätverk mellan utbildningsinrättningar byggs upp systematiskt, att bedömningssystem utvecklas samt erkännande av kvalifikationer och utbildningsbevis i stor skala.

Ett exempel på detta samarbete är den s.k. Bolognaprocessen, som inleddes med uttalandet om ett europeiskt område för högre utbildning, vilket undertecknades av 29 europeiska länder 1999. Ett exempel från en annan sektor är uttalandet från Florens, "Lärande i Europa", som undertecknades av åtta europeiska länder 1999.

Utbildning för ett demokratiskt medborgarskap måste främjas utanför Europeiska unionens gränser. Ett strategiskt samarbete såväl med anslutningsländerna som med länderna i sydöstra Europa bör lägga grunden för utvecklingen av ett europeiskt samhälle. Samtidigt bör man i det europeiska samarbetet bland annat ta hänsyn till det värdefulla arbetet och erfarenheterna hos de internationella organisationer som är verksamma på utbildningsområdet, som Unesco, OECD och Europarådet.

III. UTBILDNINGENS FRAMTIDA ROLL I UPPFÖLJNINGEN AV LISSABON

Unionens framtid kräver ett gediget bidrag från utbildningsvärlden. Det krävs att utbildningssystemen kan anpassas och utvecklas för att de skall tillhandahålla de färdigheter och kunskaper som alla behöver i kunskapssamhället, för att livslångt lärande skall bli attraktivt och lönande och för att nå ut till alla i samhället, med möjligheter för dem att utveckla sina färdigheter och använda dem på bästa sätt, oavsett hur långt ifrån utbildning de själva tycker att de befinner sig.

Det arbetsprogram som indirekt uttrycks i de tre konkreta mål som anges i denna rapport är omfattande och ger rådet (utbildning) mycket arbete under nästa tioårsperiod. I sin resolution om nya arbetsmetoder för europeiskt samarbete på utbildningsområdet¹ (annars känd som den rullande dagordningen) underströk rådet att det behövs ett samstämmigt tillvägagångssätt för insatser på gemenskapsnivå och en strukturerad ram för politiska diskussioner och politisk verksamhet under de kommande åren. Detta kommer att möjliggöra större kontinuitet, effektivitet och verkan samt en ökning av de politiska effekterna av gemenskapens samarbete. Om kunskapssamhället skall bli verklighet, måste alla som deltar i utbildningsprocessen vara beredda att lära och ett ömsesidigt lärande mellan medlemsstaterna, vilket är underförstått inom en "öppen samarbetsmetod", är ett sätt att öka kvaliteten hos de tjänster som tillhandahålls medborgarna.

Under 2001 kommer rådet (utbildning) att i samarbete med kommissionen fastställa

- möjligheterna att mäta hur de konkreta målen uppnåtts,
- vilket slag av konkreta uppgifter som bör utföras på EU-nivå, inom vart och ett av de berörda områdena,
- om dessa områden lämpar sig för inbördes utvärdering och utbyte av goda metoder och om framsteg skulle kunna mätas med hjälp av utvärderingskriterier,
- vilka områden som kommer att behöva indikatorer och om nya indikatorer måste fastställas eller om befintliga indikatorer kan användas.

¹ Rådets resolution av den 17 december 1999 *"På tröskeln till det nya årtusendet: utveckling av nya arbetsmetoder för europeiskt samarbete på utbildningsområdet"*, EGT C 8, 12.1.2000, s. 6.

Resultatet av denna process kommer att bli föremål för en ny rapport från rådet (utbildning) till Europeiska rådet under våren 2002. Rådet (utbildning) har för avsikt att därefter lämna regelbundna rapporter till Europeiska rådet om genomförandet av det mandat som det fick vid Europeiska rådet i Lissabon, för att aktivt bidra till att de strategiska mål som fastställdes där uppnås.

Samtidigt kommer det att bli nödvändigt att överväga på vilket sätt utbildning företräds i Luxemburg- och Cardiffprocesserna, genomförandet av den sociala agendan och kommissionens årliga sammanfattande rapport.

En annan fråga som måste diskuteras är på vilket sätt resultatet av det samråd om livslångt lärande som kommissionen tagit initiativet till kan införlivas i det arbetsprogram som denna rapport kommer att leda till.

Rådet (utbildning) betonar att de rättsliga bestämmelserna i artiklarna 149 och 150 är tillämpliga på dessa områden och därmed även på allt arbete som utgör en del av genomförandet av "den öppna samordningsmetoden".

